

**ЕКОНОМІКО-ПРАВНИЧИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

ЗАТВЕРЖЕНО

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З ГЕОГРАФІЇ
(на основі повної загальної середньої освіти)**

Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень): молодший спеціаліст

Спеціальність: 242 туризм

Освітня програма: туристичне обслуговування

Запоріжжя, 2018

ПРОГРАМА З ГЕОГРАФІЇ

(на основі повної загальної середньої освіти)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392), чинної програми з географії для 5–9 класів, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 і програми вступних випробувань до вищих навчальних закладів.

1. «Україна у світі: природа, населення»

Об'єкти вивчення і методи досліджень фізичної та суспільної географії України. Джерела географічної інформації.

Географічні відомості про територію України в минулому.

Елементи карти, картографічні проекції та види спотворень на географічних картах. Способи зображення географічних об'єктів та явищ на картах. Класифікація карт.

Політична карта світу, її елементи. Географічне положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне). Державна територія України. Державні кордони, розміри території, крайні точки, географічні центри України та Європи.

Територіальні зміни кордонів України з ХХ ст. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою, його проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях

Міжнародна система відліку часу. Годинні пояси. Місцевий час. Поясний час. Літній час. Особливості регулювання системи відліку часу в країнах світу. Час в Україні.

Форми земної поверхні. Простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Геологічна історія Землі. Геологічне літочислення. Геологічні ери.

Основні тектонічні структури. Зв'язок рельєфу з тектонічними структурами. Геологічна будова. Неотектонічні рухи. Вплив геологічної будови та тектоніки на діяльність людини.

Формування рельєфу. Внутрішні та зовнішні рельєфотвірні чинники і процеси. Типи рельєфу за походженням. Рельєф і діяльність людини.

Корисні копалини України, їх класифікація за використанням, закономірності поширення. Паливні корисні копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобування вугілля, нафти, природного газу, торфу. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобування. Мінеральні води та грязі.

Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів.

Кліматотвірні чинники: сонячна енергія, циркуляція атмосфери, підстильна поверхня, їх взаємодія. Розподіл сонячної енергії в земній поверхні. Повітряні маси, що впливають на територію України. Атмосферні фронти, циклони та антициклони. Кліматичні показники: температура, опади, коефіцієнт зволоження та їх розподіл на території України. Річний та сезонний хід кліматичних показників. Кліматична карта. Регіональні відмінності клімату. Кліматичні ресурси.

Сезонні погодні умови та явища. Неприятливі погодно-кліматичні явища.

Склад вод суходолу. Поверхневі води. Річки. Будова річкової долини. Основні річкові басейни та системи. Вплив рельєфу на річки. Характер течії. Падіння, похил річки. Вплив клімату на формування річкової системи. Живлення і режим річок, густина річкової мережі. Річковий стік, витрати води.

Озера, їх типи. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища та канали.

Підземні води. Основні артезіанські басейни.

Умови ґрунтоутворення, структура ґрунту, ґрунтові горизонти, родючість. Основні типи ґрунтів, закономірності їх поширення.

Різноманітність рослинності. Закономірності поширення рослинного покриву в Україні. Різноманітність тваринного світу. Закономірності поширення тваринного світу в Україні. Ландшафт як просторово-цілісна система. Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Антропогенні ландшафти.

Рівнинні ландшафти, їх різноманітність. Природні зони України: мішаних лісів і широколистяних лісів, лісостепова, степова. Використання та охорона рівнинних ландшафтів.

Гірські ландшафти Українських Карпат і Кримських гір, особливості їх зміни з висотою, використання та охорона.

Природні умови і ресурси Чорного й Азовського морів, проблеми їх раціонального використання.

Використання природно-ресурсного потенціалу України. Основні види забруднень довкілля в Україні. Вплив екологічної ситуації на життєдіяльність населення.

Природно-заповідний фонд України. Національна екологічна мережа.

Моніторинг навколишнього середовища.

Основні заходи щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля. Природно-заповідні об'єкти своєї місцевості.

Кількість населення в світі та Україні. Чинники, що впливають на кількість населення: природний рух, міграції.

Статеві-віковий склад населення світу й України. Тривалість життя населення.

Зміна кількості населення в світі та Україні. Регіональні відмінності демографічних процесів. Демографічна політика.

Механічний рух населення: причини і види міграцій, основні напрямки міграційних потоків у світі та Україні. Українська діаспора. Міграційна політика.

Густота населення. Територіальні відмінності густоти населення в світі й Україні.

Міські і сільські населені пункти. Критерії їх розмежування в Україні та країнах світу. Класифікація міст за кількістю населення та функціями. Міське і сільське населення. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Міські агломерації. Мегаполіси, мегалополіс. Світові міста. Відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні і світі. Субурбанізація. Хибна урбанізація

Етноси. Найпоширеніші мовні сім'ї. Однонаціональні та багатонаціональні країни. Національний склад населення України: особливості та регіональні відмінності. Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення

Релігія як явище культури. Світові релігії. Найпоширеніші релігійні конфесії в Україні

Трудові ресурси. Кількість і якість трудових ресурсів. Економічно активне населення. Зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення.

2. «Україна і світове господарство»

Об'єкт вивчення економічної географії. Взаємодія господарства і природи в географічному середовищі. Економічна географія в системі географічних наук.

Національна економіка.(Національне господарство). Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР).

Секторальна модель економіки країни.

Форми суспільної організації виробництва.

Чинники розміщення виробництва.

Форми просторової організації національної економіки.

Світове господарство (світова економіка), світовий ринок.

Поняття «спеціалізація території», «міжнародний поділ праці».

Типи економічних систем.

Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку, місце України в ній.

Багаторівневність світового господарства, його просторова структура за концепцією «Центр – периферія».

Сучасні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізація та регіональна економічна інтеграція. Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх вплив на функціонування міжнародної економіки. Міжнародні економічні організації.

Сільське господарство, його значення в сучасному світі. Аграрні суспільства в сучасному світі. Аграрні відносини.

Складники сільського господарства. Роль природних чинників (земельних та агрокліматичних ресурсів) у розвитку й розміщенні аграрного виробництва. Землезабезпеченість.

Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства.

Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони.

Сільське господарство світу. Географія основних зернових і технічних культур та виробництва продукції тваринництва. Зональність світового сільського господарства. Найбільші країни-виробники та країни-експортери сільськогосподарської продукції.

Лісове господарство. Основні лісові пояси світу. Лісозабезпеченість. Лісове господарство в Україні.

Класифікація мінеральних ресурсів за використанням. Показники ресурсозабезпеченості країн мінеральними ресурсами.

Видобування вугілля, нафти і природного газу. Основні закономірності розміщення родовищ вугілля, нафти, природного газу. Найбільші в світі басейни й країни за видобутком кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні.

Видобування металічних руд. Основні закономірності розміщення родовищ металічних руд. Країни з найбільшими обсягами видобування залізних, марганцевих руд, руд кольорових, рідкісноземельних і благородних металів.

Розвиток і розміщення виробництв з видобування залізних і марганцевих руд в Україні. Розробка родовищ руд кольорових металів в Україні. Видобування інших видів природної сировини в Україні та країнах світу. Підприємства добувної промисловості свого регіону.

Значення електроенергетики. Типи електростанцій, основні чинники їх розміщення. Паливно-енергетичний баланс. Електроенергетика України. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП. Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі електроенергії в світі. Відмінності в структурі виробництва електроенергії на електростанціях різних типів у країнах світу.

Значення металургійного виробництва в господарстві. Сучасні чинники розміщення підприємств чорної металургії. Кольорова металургія. Особливості технології виробництва та чинники розміщення підприємств з виплавки міді, алюмінію, титану.

Виробництво чавуну, сталі, прокату в Україні: домінуючі технології, сукупність чинників розміщення підприємств, основні центри, місце України на світовому ринку чорних металів. Основні центри виробництва кольорових металів в Україні.

Металургійне виробництво світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі чорних металів. Сучасні тенденції розміщення виробництв чавуну, сталі, прокату. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі кольорових металів у світі

Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів.

Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Найбільші країни-виробники мінеральних добрив, полімерів, ліків.

Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Виробництво деревини й паперу в Україні. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу

Виробництво будівельних матеріалів в Україні

Роль машинобудування в сучасному світі. Різноманітність підприємств та чинники їх розміщення. Спеціалізація та кооперування у машинобудуванні.

Машинобудування в Україні. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, побутової електротехнічної та електронної продукції. Підприємства машинобудування свого регіону.

Машинобудування світу. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку регіону, країни і рівнем розвитку машинобудування. Найбільші країни-виробники літаків, легкових автомобілів, морських суден, верстатів, комп'ютерів, робототехніки.

Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Найбільші на світовому ринку країни-виробники та країни-експортери тканин, одягу та взуття.

Народні промисли в Україні

Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Харчова промисловість в Україні. Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод. Виробництво харчових продуктів у своєму регіоні.

Виробництво продуктів харчування в світі: сучасні тенденції, вплив глобалізації та національних традицій, взаємозв'язок з агробізнесом. Традиційні виробництва харчових продуктів окремих країн світу.

Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки. Транспорт України. Залізничний транспорт – основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України.

Транспорт світу. Країни, що вирізняються високим рівнем розвитку мережі залізниць й автомобільних шляхів. Найбільші морські порти, їхній вплив на розміщення промисловості. Найбільші судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Міжнародні транспортні коридори.

Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.

Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО

Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності як видів економічної діяльності. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси, технопарки. Найвідоміші наукові центри у світі та Україні. Охорона здоров'я.

Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні та світі

Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні. Аутсорсинг, його переваги й недоліки Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг). Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність. Країни-лідери на світовому ринку комп'ютерного програмування

Поняття про глобальні проблеми людства, причини їх виникнення. Проблема війни і миру. Проблема тероризму. Екологічна проблема. Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна й продовольча проблеми. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язуванні.

Сталий розвиток — стратегія людства на ХХІ століття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ГЕОГРАФІЇ

Тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді (завдання 1–20) використовують для оцінювання знань географічних понять, термінів, умінь працювати із джерелами інформації. У завданнях такого типу пропонується чотири варіанти відповідей, з яких правильною є лише одна. Завдання вважається виконаним правильно, якщо в бланку відповідей позначено тільки одну відповідь. Якщо позначено два або більше варіанти відповідей, навіть якщо серед них є правильний, завдання вважається виконаним неправильно. Правильну відповідь на кожне таке завдання оцінюють 1 балом.

Тестові завдання на визначення відповідності (завдання 21–25) передбачають вибір взаємопов'язаних понять, явищ, процесів і встановлення між ними логічних зв'язків. Якщо в бланку відповідей записано всі правильні комбінації цифр і літер, завдання оцінюється 4 балами. Відповідно за одну правильно визначену відповідність – 1 бал, за дві – 2 бали, за три – 3 бали.

Тестові завдання, що містять сім варіантів відповідей, три з яких є правильними (завдання 26–29). До кожного завдання пропонується сім варіантів відповідей, серед яких лише три є правильними. Завдання оцінюється в 0, 1, 2 або 3 тестові бали: 1 бал за кожну правильно вказану відповідь (цифру) із трьох можливих; 0 балів, якщо не вказано жодної правильної відповіді (цифри) або відповіді на завдання не вказано. Порядок написання цифрзначення не має. Завдання вважається виконаним, записано правильні відповіді у бланку відповідей

Завдання відкритого типу (завдання 30–32*). Завдання 30,32 передбачають розгорнуту відповідь на поставлені запитання з відповідним записом у бланку відповідей. Ці завдання дають змогу перевірити вміння висловлювати власні думки, наводити аргументи, складати географічні характеристики, описувати географічні процеси і явища, робити висновки, застосовувати знання і вміння у новій ситуації; порівнювати географічні об'єкти і явища; пояснювати розвиток і просторове поширення географічних процесів і явищ на основі виділення їхніх істотних ознак; встановлювати риси подібності та відмінності, переваг і недоліків природних та економічних умов.

За правильну, повну й аргументовану відповідь максимальна оцінка 12 балів за кожне завдання відкритого типу, що потребує розгорнутої відповіді.

Завдання 31 для отримання правильної відповіді потребує виконання певних математичних розрахунків з відповідним записом у бланку відповідей і оцінюється у 6 тестових балів. Відповідно оціночний бал знижуватиметься залежно від правильності і повноти відповіді, наявності помилок, неточностей, недоліків в учнівській відповіді, а також кількості коректур, які зробить вчитель.

Завдання на контурній карті (завдання 33) передбачає нанесення на карту інформації відповідно до завдання та розробку легенди карти. Це завдання дає змогу перевірити картографічну грамотність і знання особливостей просторового розміщення

об'єктів і явищ. Під час виконання завдання потрібно розробити легенду карти за всіма правилами і картографічними вимогами, а потім виконати завдання на контурній карті. У деяких випадках можна скористатися чернеткою, якщо легенда карти буде складною. Виконуючи завдання на контурній карті, всі позначення і записи потрібно робити тією самою ручкою, що й інші завдання.

За правильно виконану роботу на контурній карті передбачено максимальну оцінку 10 балів. За відсутності легенди карти, неправильно оформлені умовні позначення, неправильно й неточно позначені об'єкти і явища оцінка відповідно знижується.

Пропоновані завдання орієнтовані на перевірку рівня досягнень учнів за 12-бальною шкалою оцінювання навчальних досягнень. Будь-який бал, що набрав учень, є позитивним, тобто оцінювання ґрунтується на принципі позитивізму. Максимально можливий бал за правильно виконаний варіант атестаційної роботи становить 92 тестові бали. Оцінка учня залежить від кількості правильних відповідей на тестові завдання та якості виконання теоретичних завдань і завдання на контурній карті.

Виконання екзаменаційної роботи не передбачає користування атласами та іншими джерелами картографічних знань.

На виконання письмової роботи відводиться 120 хвилин.

Таблиця перекладу тестових балів в рейтингову шкалу 100-200 баллів

Тестовий бал	Рейтингова оцінка 100 – 200	Тестовий бал	Рейтингова оцінка 100 – 200	Тестовий бал	Рейтингова оцінка 100 – 200	Тестовий бал	Рейтингова оцінка 100 – 200
0	не склав	23	не склав	51	150	79	189
1	не склав	24	не склав	52	151	80	190
2	не склав	25	не склав	53	153	81	191
3	не склав	26	не склав	54	155	82	191,5
4	не склав	27	100	55	157	83	192
5	не склав	28	102	56	159	84	193
6	не склав	29	104	57	160	85	194
7	не склав	30	106	58	162	86	195
8	не склав	31	107	59	164	87	196
9	не склав	32	109	60	165	88	197
10	не склав	33	111	61	167	89	198
11	не склав	34	114	62	168	90	198,5
12	не склав	35	116	63	170	91	199
13	не склав	36	118	64	171	92	200
14	не склав	37	120	65	172		
15	не склав	38	122	66	174		
16	не склав	39	124	67	175		
17	не склав	40	127	68	176		
18	не склав	41	129	69	178		
19	не склав	42	131	70	179		
20	не склав	43	133	71	180		
21	не склав	44	135	72	181		
22	не склав	45	137	73	182		
		46	139	74	183		
		47	142	75	184		
		48	144	76	186		
		49	146	77	187		
		50	148	78	188		

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атлас з географії України, 8 кл. — К.: НВП «Картографія», 2016.
2. Атлас з географії України, 9 кл. — К.: НВП «Картографія», 2017.
3. Географія: підручник для 8-го класу Пестушко В., Уварова Г., Довгань А. ТОВ «Видавництво Генеза», 2016 р
4. Географія : Україна у світі: природа, населення : підручник для 8 класу Топузов О., Надтока О., Покась Л. ТОВ «Освітнянський видавничий центр «Оріон»», 2016 р
5. Географія : підручник для 8 класу Довгань Г., Стадник О. ТЗОВ «Видавництво «Ранок»», 2016 р
6. Географія : підручник для 8-го класу Кобернік С., Коваленко Р. ТЗОВ «Видавництво Літера ЛТД», 2016 р
7. Географія (Україна у світі: природа, населення): підручник для 8-го класу Гільберг Т., Паламарчук Л., Совенко В. ТЗОВ «Видавництво Грамота»

8. Географія : підручник для 8-го класу Масляк П., Капіруліна С. Видавничо-поліграфічна фірма «Аксиома», 2017р.
9. Географія : підручник для 9 кл . Пестушко В., Уварова Г., Довгань А. ТОВ «Видавництво Генеза», 2017 р
10. Географія : підручник для 9 кл . Бойко В. та ін. Редакція газети «Підручники і посібники», 2017 р
11. Географія : підручник для 9 класу Довгань Г., Стадник О. ТЗОВ «Видавництво «Ранок»», 2017 р
12. Географія : підручник для 9 класу. Гільберг Т., Савчук І., Совенко В. УВЦ «Оріон» , 2017 р
13. Географія : підручник для 9 класу Кобернік С., Коваленко Р.ТЗОВ «Абетка»
14. Географія : підручник для 9 класу Гілецький Й. та ін. ТЗОВ «Видавництво «Ранок»», 2017 р
15. Географія : підручник для 9 класу Масляк П., Капіруліна С. ТЗОВ «Видавництво «Ранок»», 2017 р
16. Географія : підручник для 9 класу Надтока О., Топузов О. УВЦ «Оріон» , 2017 р